

PRAVNI POLOŽAJ NARODNOSTI/NARODNIH MANJŠIN V SLOVENIJI

V gradivu so zajeta najvažnejša pravna določila, ki se nanašajo na položaj narodnih manjšin v Sloveniji. V prvem delu so citirana temeljna ustavna določila, ki so bila sprejeta v letu 1991. V drugem delu pa so navedeni členi zakonov in podzakonskih aktov, ki urejajo pravice manjšin. Na koncu navajamo določila statuta občine Izola, ki podrobno opredeljujejo tudi način uresničevanja posameznih pravic manjšin.

Seznam veljavnih pravnih aktov je objavljen v RIG-u 24, str. 149-160.

1. del

I. TEMELJNE DOLOČBE

Temeljna ustavna listina o samostojni in neodvisni Republiki Sloveniji (Ur.l.RS št. 1-4/91)

III.

Republika Slovenija zagotavlja varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsem osebam na ozemlju Republike Slovenije, ne glede na njihovo narodno pripadnost, brez sleherne diskriminacije, skladno z ustavo Republike Slovenije in z veljavnimi mednarodnimi pogodbami.

Italijanski in madžarski narodni skupnosti v Republiki Sloveniji in njunim pripadnikom so zagotovljene vse pravice iz ustave Republike Slovenije in veljavnih mednarodnih pogodb.

Ustava Republike Slovenije (Ur.l.RS št. 33/91)

3. člen

Slovenija je država vseh svojih državljanek in državljanov, ki temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

V Sloveniji ima oblast ljudstvo. Državljanke in državljeni jo izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno.

5. člen

Država na svojem ozemlju varuje človekove pravice in temeljne svoboščine. Varuje in zagotavlja pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti. Skrbi za avtohtone slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, za slovenske izseljence in zdomce, ter pospešuje njihove stike z domovino. Skrbi za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarja možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.

Slovinci brez slovenskega državljanstva lahko uživajo v Sloveniji posebne pravice in ugodnosti. Vrsto in obseg teh pravic in ugodnosti določa zakon.

11. člen

Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina.

14. člen

(enakost pred zakonom)

V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmetno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino.

Vsi so pred zakonom enaki.

61. člen
(izražanje narodne pripadnosti)

Vsakdo ima pravico, da svobodno izraža pripadnost k svojemu narodu ali narodni skupnosti, da goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo.

62. člen
(pravica do uporabe svojega jezika in pisave)

Vsakdo ima pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določi zakon.

64. člen
(posebne pravice avtohtone italijanske in madžarske
narodne skupnosti v Sloveniji)

Avtohtoni italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole in da za ohranjanje svoje narodne identitete ustanovljajo organizacije, razvijajo gospodarske, kulturne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva. V skladu z zakonom imata ti narodni skupnosti in njihovi pripadniki pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku ter do oblikovanja in razvijanja te vzgoje in izobraževanja. Zakon določa območja, na katerih je dvojezično šolstvo obvezno. Narodnima skupnostima in njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da gojijo odnose s svojima matičnima narodom in njunima državama. Država gmotno in moralno podpira uveljavljanje teh pravic.

Na območjih, kjer ti skupnosti živita, ustanovijo njihovi pripadniki za uresničevanje svojih pravic svoje samoupravne skupnosti. Na njihov predlog lahko država pooblasti samoupravne narodnostne skupnosti za opravljanje določenih nalog iz državne pristojnosti ter zagotavlja sredstva za njihovo uresničevanje.

Narodni skupnosti sta neposredno zastopani v predstavnih organih lokalne samouprave in v državnem zboru.

Zakon ureja položaj in način uresničevanja pravic italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti na območjih, kjer živita, obveznosti samoupravnih lokalnih skupnosti za uresničevanje teh pravic, ter tiste pravice, ki jih pripadniki teh narodnih skupnosti uresničujejo tudi zunaj teh območij. Pravice obeh narodnih skupnosti ter njunih pripadnikov so zagotovljene ne glede na število pripadnikov teh skupnosti.

Zakoni, drugi predpisi in splošni akti, ki zadevajo uresničevanje v ustavi določenih pravic in položaja zgolj narodnih skupnosti, ne morejo biti sprejeti brez soglasja predstavnikov narodnih skupnosti.

80. člen
(sestava in volitve)

Državni zbor sestavljajo poslanci državljanov Slovenije in šteje 90 poslancev.

Poslanci se volijo s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem.

V državni zbor se vedno izvoli po en poslanec italijanske in madžarske narodne skupnosti.

Volilni sistem ureja zakon, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev.

2. del

II. UPORABA JEZIKA IN NARODNOSTNIH SIMBOLOV

Zakon o sistemu državne uprave in o izvršnem svetu Skupščine RS ter o republičkih upravnih organih (Ur.LRS št. 24/79, 12/82, 39/85, 37/87 in 18/88)

16. člen

Izvršni svet in upravni organi morajo pri svojem delu zagotavljati enakopravnost jezikov in pisav narodov in narodnosti Jugoslavije v skladu z ustavo in zakonom ter statutom občine.

Upravni organi poslujejo v slovenskem jeziku.

Upravni organi na območjih, na katerih je z zakonom ali statutom občine določena enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika, poslujejo, vodijo postopek in izdajajo odločbe tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, če stranka uporablja italijanski oziroma madžarski jezik.

Kadar republiški upravni organ odloča o pravnih sredstvih v zadevah, v katerih je upravni organ prve stopnje vodil postopek tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, izda odločbo tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.

Vsakdo ima v skladu z zakonom pravico v postopku pred upravnim organom uporabljati svoj jezik in pisavo. Upravni organ ga je dolžan seznaniti z gradivom in s svojim delom v njegovem jeziku in mu omogočiti, da spremlja potek postopka po tolmaču.

Zakon o delavcih v državnih organih (Ur.LRS št. 15/90)

4. člen, 2.odstavek

Za višje upravne delavce in upravne delavce ter za tiste strokovno tehnične delavce, ki opravljajo neposredno delo s strankami, je pogoj za sklenitev delovnega razmerja tudi aktivno znanje slovenskega jezika; na območjih, na katerih je določena enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika, pa tudi jezikov teh narodnosti.

Pisarniško-tehnična in pomožna dela lahko opravlja tudi delavec, ki je dopolnih 15 let starosti.

Sklep o določitvi koeficientov za določanje osebnih dohodkov (Ur.LRS št. 2/91, 17/92)

1

S tem sklepom se določajo v skladu z uredbo o skupnih temeljih za notranjo organizacijo in sistemizacijo delovnih mest v upravnih organih (Uradni list RS, št. 8/91-l) koeficienti za določanje osebnih dohodkov (v nadaljnjem besedilu: koeficienti).

Koeficienti za delavce v pravosodnih organih se določajo na podlagi veljavnih sistemizacij delovnih mest v teh organih.

7

Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost se za delovna mesta, za katera je v sistemizaciji predpisan pogoj znanje jezika narodne skupnosti, zagotavljajo sredstva za dvojezični dodatek in sicer za delovna mesta, kjer se zahteva:

- aktivno znanje jezika narodne skupnosti v višini 6 %,
 - pasivno znanje jezika narodne skupnosti v višini 3 %
- od osebnega dohodka, ugotovljenega na podlagi koeficientov.

Zakon o matičnih knjigah (Ur.LRS št. 2/87)

30. člen, 2.odstavek

Na območjih, kjer živijo pripadniki italijanske oz. madžarske narodnosti so matičarji dolžni izdajati izpiske in potrdila iz matičnih knjig tudi v italijanskem oz. madžarskem jeziku.

Zakon o imenovanju in evidentiranju naselij, ulic in stavb (Ur.l.RS št. 5/80)

8. člen

O imenovanju, preimenovanju, združevanju, razdruževanju in odpravi naselij in ulic ter o določitvi območij naselij odloča občinska skupščina.

Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki madžarske oz. italijanske narodnosti soodloča v postopku iz prejšnjega odstavka tudi SIS za prosveto in kulturo ustrezne narodnosti.

Pravilnik o določanju imen naselij in ulic ter o označevanju naselij, ulic in stavb (Ur.l. št.10/80)

25. člen

Na območjih, kjer živijo poleg pripadnikov slovenskega naroda tudi pripadniki italijanske oz. madžarske narodnosti, se imena naselij in ulic na tablah navedejo v obeh jezikih. Zgoraj je napis v slovenskem, spodaj pa v jeziku manjšine. Oba napisa sta enake velikosti.

Zakon o rednih sodiščih (Ur.l.št.10/77)

18. člen

Sodišča poslujejo v slovenskem jeziku.

Sodišča na območjih, na katerih je z zakonom ali statutom družbenopolitične skupnosti določena enakopravnost italijanskega oz. madžarskega jezika, vodijo postopek in izdajajo odločbe tudi v italijanskem oz. madžarskem jeziku, če stranka uporablja italijanski oz. madžarski jezik.

Kadar sodišče višje stopnje odloča o pravnih sredstvih v zadevah, v katerih je sodišče nižje stopnje vodilo postopek tudi v italijanskem oz. madžarskem jeziku, izda odločbo tudi v prevodu v italijanskem oz. madžarskem jeziku.

Če sodišče višje stopnje pri odločanju po prejšnjem odstavku opravi obravnavo, uporablja določbe 2. odstavka tega člena.

Vsakdo ima pravico, v skladu z zakonom, v postopku pred sodiščem uporabljati svoj jezik in pisavo. Sodišče ga je dolžno seznaniti z gradivom in s svojim delom v njegovem jeziku. Pri tem se sodišče poslužuje sodnih tolmačev.

Zakon o javnem tožilstvu (Ur.l.10/77)

11. člen

Javna tožilstva na območjih, na katerih je z zakonom ali s statutom družbenopolitične skupnosti določena enakopravnost italijanskega oz. madžarskega jezika, uporabljajo pri svojem poslovanju tudi italijanski oz. madžarski jezik.

Zakon o potnih listinah državljanov republike Slovenije (Uradni list 1/91)

16. člen

Obrazci potnih listin in vizumi se tiskajo v slovenščini, angleščini in francoščini, na območjih, določenih z zakonom, kjer avtohtono živijo skupaj s pripadniki slovenskega naroda tudi pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti, pa namesto francoščine v italijanščini oziroma madžarščini.

III. ORGANIZIRANOST NARODNOSTI IN SODELOVANJE V ORGANIH OBLASTI

Zakon o volitvah v državni zbor (Ur.l.št. 44/92)

2. člen

Poslanci se volijo po volilnih enotah.

Poslanci se volijo po načelu, da se en poslanec voli na približno enako število prebivalcev, in po načelu, da so v državnem zboru sorazmerno zastopani politični interesi.

Italijanska in madžarska narodna skupnost volita v državni zbor vsaka po enega poslanca.

3. člen

Kolikor ta zakon nima posebnih določb za volitve poslancev italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti, se za te volitve smiselno uporabljajo določbe tega zakona, ki veljajo za volitve drugih poslancev.

8. člen

Pravico voliti in biti voljen za poslanca italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti imajo pripadniki teh narodnih skupnosti, ki imajo volilno pravico.

17. člen

Če poslancu preneha mandat, razen če je odstopil prej kot v šestih mesecih od potrditve mandata, postane poslanec za preostanek mandatne dobe tisti kandidat z iste liste kandidatov, ki bi bil izvoljen, če ne bi bil izvoljen poslanec, ki mu je prenehal mandat.

Če preneha mandat poslancu narodne skupnosti, postane poslanec za preostanek mandatne dobe tisti kandidat s seznama kandidatov, ki bi bil izvoljen, če ne bi bil izvoljen poslanec, ki mu je prenehal mandat.

Če kandidat iz prvega oziroma drugega odstavka tega člena v roku osmih dni ne sporoči, da sprejema mandat, se ta pravica prenese na naslednjega kandidata.

20. člen

Za volitve poslancev državnega zbora se oblikuje osem volilnih enot. V vsaki volilni enoti se voli enajst poslancev.

Volilne enote se oblikujejo v skladu z načelom, da se en poslanec voli na približno enako število prebivalcev.

Pri oblikovanju volilnih enot in volilnih okrajev je treba upoštevati geografsko zaokroženost ter skupne kulturne in druge značilnosti teh.

Volilni okraj lahko obsega območje ene občine, območje dveh ali več občin, ali območje dela občine.

Vsaka volilna enota se razdeli na enajst volilnih okrajev, tako da je v vsakem volilnem okraju približno enako število prebivalcev. V vsakem volilnem okraju se glasuje za enega kandidata.

Za volitve poslancev italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti se na območjih, kjer ti skupnosti živita, oblikujeta posebni volilni enoti.

23. člen

Volilne komisije so:

- 1) republiška volilna komisija,
- 2) volilne komisije volilnih enot,
- 3) okrajne volilne komisije.

Za volitve poslancev italijanske in madžarske narodne skupnosti se imenujeta volilni komisiji posebnih volilnih enot.

Zakon o osebnem imenu (Ur.l.RS, št. 2/87)**3. člen**

Osebno ime pripadnika italijanske oz. madžarske narodnosti se vpiše v italijanski oz. madžarski pisavi in obliki, razen, če se pripadnik narodnosti opredeli drugače.

33. člen

Volilne komisije volilnih enot imenuje republiška volilna komisija.

Volilno komisijo volilne enote sestavljajo predsednik in trije člani ter njihovi namestniki.

Predsednik in namestnik predsednika volilne komisije volilne enote se imenujeta izmed sodnikov.

En član in en namestnik člana volilne komisije volilne enote se imenujeta izmed pravnih strokovnjakov. Dva člana in dva namestnika članov volilne komisije volilne enote se imenujeta po predlogih poslanskih skupin, pri čemer se upošteva sorazmerna zastopanost političnih strank.

V volilni komisiji posebne volilne enote za izvolitev poslanca narodne skupnosti mora biti vsaj en član pripadnik narodne skupnosti.

37. člen

Republiška volilna komisija:

- 1) skrbi za zakonitost volitev in enotno uporabo določb tega zakona, ki se nanašajo na volilne postopke,
- 2) usklajuje delo volilnih komisij volilnih enot in okrajnih volilnih komisij in daje strokovna navodila v zvezi z izvajanjem tega zakona ter nadzoruje njihovo delo,
- 3) predpiše obrazce za izvrševanje tega zakona,
- 4) določa enotne standarde za volilni material in določa druge materialne pogoje za izvedbo volilnih opravil,
- 5) objavlja izide volitev v državni zbor,
- 6) izdaja potrdila o izvolitvi,
- 7) opravlja druge naloge, ki jih določa zakon.

Republiška volilna komisija določi, katere volilne spise ji mora poslati volilna komisija volilne enote oziroma okrajna volilna komisija, v kakšnem roku in na kakšen način.

Republiška volilna komisija lahko prenese na volilno komisijo posebne volilne enote za volitve poslancev narodnih skupnosti posamična opravila iz svoje pristojnosti.

39. člen

Okrajna volilna komisija:

- 1) določa volišča in območja volišč,
- 2) imenuje volilne odbore,
- 3) ugotavlja izid glasovanja v volilnem okraju,
- 4) vodi neposredno tehnično delo v zvezi z volitvami,
- 5) opravlja druge naloge, ki jih določa zakon.

Naloge iz prejšnjega odstavka pri volitvah poslancev italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti opravlja volilna komisija posebne volilne enote.

45. člen

Kandidata za poslanca italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti določi s podpisami najmanj trideset volivcev - pripadnikov italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti.

74. člen

Glasovnica za glasovanje o kandidatih za poslanca italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti vsebuje:

- oznako volilne enote,

- priimke in imena kandidatov po vrstnem redu iz seznama kandidatov,
- navodilo o načinu glasovanja.

Volilec glasuje tako, da pred priimki in imeni kandidatov označi prednostni vrstni red kandidatov s številkami od 1 naprej.

84. člen

Ko je glasovanje končano, volilni odbor brez prekinitve začne ugotavljati izide glasovanja. Najprej prešteje neuporabljene glasovnice ter jih da v poseben oмот in oмот zapečati. Nato ugotovi po volilnem imeniku in po potrdilih skupno število volivcev, ki so glasovali, odpre glasovalno skrinjico, ugotovi število oddanih glasovnic, koliko glasovnic je neveljavnih in koliko glasov so dobili posamezni kandidati.

Pri volitvah poslanca narodne skupnosti ugotovi volilni odbor prednostni vrstni red kandidatov.

85. člen

O delu volilnega odbora pri ugotavljanju izida glasovanja se sestavi zapisnik. Vanj se vpiše: koliko je na območju volišča volilnih upravičencev po volilnem imeniku, koliko volivcev je glasovalo po volilnem imeniku, koliko jih je glasovalo s potrdilom in koliko jih je skupno glasovalo po glasovnicah, koliko glasovnic je bilo neveljavnih in koliko glasov so dobili posamezni kandidati.

V primeru iz drugega odstavka prejšnjega člena se v zapisnik vpiše prednostni vrstni red kandidatov.

V zapisnik se vpišejo tudi morebitna posebna mnenja in pripombe članov volilnega odbora in zaupnikov list kandidatov.

Zapisnik podpišejo predsednik in člani volilnega odbora.

95. člen

Volilna komisija posebne volilne enote za volitve poslancev italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti ugotovi, koliko volilcev je vpisano v volilni imenik, koliko od njih je glasovalo, koliko jih je glasovalo po pošti, koliko glasovnic je bilo neveljavnih in prednostni vrstni red kandidatov.

Prednostni vrstni red kandidatov se točkuje. Za vsako prvo mesto se dodeli kandidatu toliko točk, kolikor je kandidatov na glasovnici. Za vsako naslednje mesto se dodeli točka manj. Točke, ki jih dobi posamezni kandidat, se seštejejo.

96. člen

Za poslanca italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti je izvoljen tisti kandidat, ki je dobil največje število točk v volilni enoti. Če je dvoje ali več kandidatov dobilo enako največje število točk, med njimi o izvolitvi odloči žreb. Žreb opravi volilna komisija posebne volilne enote ob navzočnosti kandidatov oziroma njihovih predstavnikov.

Volilni izid iz prejšnjega odstavka ugotovi volilna komisija posebne volilne enote. O tem in o svojem delu sestavi zapisnik, ki ga podpišejo predsednik in člani komisije. Zapisnik in drug volilni material pošlje republiški volilni komisiji.

Zakon o določitvi volilnih enot za volitve poslancev v državni zbor (Ur.l.št. 46/92)

2. člen

Za območje Republike Slovenije se določi osem volilnih enot, ki obsegajo območja več sosednjih občin.

Za območja občin, kjer živi italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, se določita dve posebni volilni enoti, v katerih se voli po en poslanec italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti.

4. člen

Za volitve poslancev v državni zbor se določijo naslednje volilne enote in volilni okraji ter občine, v katerih so sedeži volilnih enot:

9. volilna enota obsega območje občin Koper, Izola, Piran za volitve poslanca italijanske narodne skupnosti (sedež: Koper);

10. volilna enota obsega območje občin Murska Sobota in Lendava za volitve poslanca madžarske narodne skupnosti (sedež: Lendava).

Zakon o evidenci volilne pravice (Ur.l.št. 46/92)

2. člen

Volilna pravica državljanov se evidentira s splošnim volilnim imenikom, ki se sestavi za vsake volitve oziroma za vsako glasovanje na podlagi stalne evidence volilne pravice.

Volilna pravica državljanov, ki nimajo stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji, se evidentira s posebnim volilnim imenikom.

Volilna pravica državljanov za volitve poslancev italijanske in madžarske narodne skupnosti se evidentira z volilnim imenikom državljanov pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti.

Volilna imenika iz prvega in drugega odstavka tega člena sestavi upravni organ, pristojen za vodenje stalne evidence volilne pravice (v nadaljnjem besedilu: pristojni organ). Volilni imenik iz prejšnjega odstavka sestavi samoupravna narodna skupnost, potrdi pa pristojni organ.

18. člen

Volilni imenik državljanov pripadnikov italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti ima tele stolpce: zaporedna številka, priimek in ime, spol, datum rojstva, stalno prebivališče in pripomba.

19. člen

Volilni imenik državljanov pripadnikov italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti na območju, kjer ti skupnosti živita, sestavi komisija ustrezne samoupravne narodne skupnosti.

Za vsako volišče se sestavi poseben volilni imenik.

20. člen

Komisija iz prejšnjega člena ima predsednika in dva člana.

Komisija za sestavo volilnega imenika mora biti ustanovljena ter njen predsednik in člana imenovani najpozneje pet dni po razpisu volitev.

21. člen

Volilni imenik državljanov pripadnikov italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti potrdijo predsednik in člana komisije za sestavo volilnega imenika s podpisom in pečatom ustrezne samoupravne narodne skupnosti.

Komisija predloži volilni imenik najpozneje v 15 dneh po razpisu volitev pristojnemu organu v potrditev.

22. člen

Državljeni pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti, ki nimajo stalnega prebivališča na območjih, kjer živita ti skupnosti, se vpišejo v volilni imenik državljanov pripadnikov italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti na njihovo pisno zahtevo ustrezni samoupravni narodni skupnosti.

23. člen

Za volilne imenike državljanov pripadnikov italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti se smiselno uporabljajo določbe 11. do 16. člena tega zakona.

Zakon o političnem združevanju (Ur.l. 42/89, 35/90)

21. člen, 3.odstavek

Za financiranje političnih organizacij pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti in za financiranje političnega delovanja samoupravnih narodnostnih skupnosti v zvezi z obvezno zastopanostjo italijanske in madžarske narodnosti v skupščinah družbenopolitičnih skupnosti iz proračuna občine oziroma republike se lahko poleg kriterijev iz prvega odstavka tega člena uporabljajo tudi drugi kriteriji.

IV. INFORMIRANJE

Zakon o javnem obveščanju (Ur.l.RS št. 2/86)

7. člen, 3.odstavek

Z zakonom, statutom občine in samoupravnimi akti OZD in drugih organizacij in skupnosti se določa način uresničevanja pravic italijanske oz. madžarske narodnosti na področju javnega obveščanja, na območju, kjer živijo poleg pripadnikov slovenskega naroda tudi pripadniki italijanske oz. madžarske narodnosti.

8. člen, 2.odstavek

Javna glasila morajo posvečati posebno in trajno skrb obveščanju o življenju italijanske in madžarske narodnosti v SR Sloveniji ter o življenju slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, Avstriji in na Madžarskem.

32. člen

Na območjih, kjer živijo poleg pripadnikov slovenskega naroda tudi pripadniki italijanske ali madžarske narodnosti morajo biti v svetu tudi pripadniki te narodnosti.

Zakon o RTV Slovenija (Ur.l.RS št. 14/90)

3. člen

Temeljni cilji RTV Slovenija so, da s svojo celotno dejavnostjo prispeva k vsestranski obveščenosti in rasti kulturne ravni, neguje in spodbuja kulturo ustvarjalnost, prispeva k ustvarjalnemu povezovanju in enakopravnosti slovenskega naroda in italijanske in madžarske narodnosti v Republiki Sloveniji, skrbi za obveščanje izseljencev, slovenske narodnostne skupnosti v Avstriji, Italiji in na Madžarskem, delovnih ljudi iz Republike Slovenije na začasnem delu v tujini, za seznanjanje tuje in jugoslovanske javnosti o dogajanjih v Republiki Sloveniji ter za seznanjanje slovenske in jugoslovanske javnosti o življenju in delu slovenske narodnosti v tujini.

4. člen

Cilje in naloge iz 3. člena tega zakona RTV Slovenija uresničuje s tem, da ustvarja in oddaja radijske in TV programe (v nadaljnjem besedilu: programi), ki so skupnega pomena za prebivalce in za posamezne specifične skupine gledalcev in poslušalcev v Republiki Sloveniji, zagotavlja pro-

grame za italijansko in madžarsko narodnost v Republiki Sloveniji, za slovensko narodno skupnost v zamejstvu, delavce na začasnem delu v tujini ter za izseljence.

10. člen

Organ upravljanja RTV Slovenija je skupščina, ki jo sestavlja 20 delegatov, delavcev RTV Slovenija in 30 delegatov družbene skupnosti.... po enega delegata imenujeta samoupravni narodnostni skupnosti.

15. člen

Program ima programski svet, ki ga imenuje RTV Slovenija. V programski svet narodnostnega programa iz 1. odstavka 4. člena tega zakona imenujejo najmanj polovice članov samoupravne narodnostne skupnosti.

Programski svet iz 2. odstavka tega člena daje soglasje k imenovanju glavnega in odgovornega urednika oz. urednika programa za italijansko oz. madžarsko narodnost.

Programski svet opravlja naloge določene z zakonom.

Število in sestavo programskih svetov ter postopek imenovanja in razrešitve članov sveta določa statut RTV Slovenija v skladu z zakonom.

V. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE, KULTURA

Zakon o zavodih (Ur.l.RS št. 12/91)

3. člen

Za opravljanje javnih služb se ustanovijo javni zavodi.

Javni zavodi se lahko ustanovijo tudi za opravljanje dejavnosti, ki niso opredeljene kot javne službe, če se opravljanje dejavnosti zagotavlja na način in pod pogoji, ki veljajo za javno službo.

Javne zavode ustanovijo republika, občine, mesto in druge z zakonom pooblaščen javne pravne osebe.

Samoupravna narodnostna skupnost ima pravico soustanoviti ali tudi sama ustanoviti javni zavod, ki opravlja dejavnost, pomembno za uresničevanje pravic narodnosti.

Soustanovitelji javnega zavoda so lahko tudi druge pravne in fizične osebe.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l.RS št. 12/91)

11. člen

Javne vzgojno-izobraževalne zavode ustanavljajo občine oziroma mesto in republika.

Občina oziroma mesto ustanavljata v soglasju z republiškim upravnim organom, pristojnim za vzgojo in izobraževanje, osnovne in glasbene šole, vrtce pa v soglasju z republiškim upravnim organom, pristojnim za družino in socialno varstvo.

Republika ustanavlja srednje šole, zavode za izobraževanje in usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami v razvoju, dijaške domove in zavode za izobraževanje odraslih.

Občina oziroma mesto lahko ustanavljata v soglasju z republiškim upravnim organom, pristojnim za vzgojo in izobraževanje tudi dve in triletno srednje šole, dijaške domove in zavode za izobraževanje odraslih.

Republika lahko ustanavlja tudi osnovne šole.

Akt o ustanovitvi javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda, ki ga ustanovi republika, sprejme izvršni svet Skupščine Republike Slovenije.

Samoupravna narodnostna skupnost je soustanoviteljica javnih vzgojno-izobraževalnih zavodov, ki se ustanovijo na narodnostno mešanem območju za vzgojo in izobraževanje v jeziku narodnosti oziroma za dvojezično vzgojo in izobraževanje.

Zakon o vzgoji in varstvu predšolskih otrok (Ur.l.RS št. 5/80)

17. člen

Vzgojno delo v vzgojnovarstvenih organizacijah poteka v slovenskem jeziku.

V vzgojnovarstvenih organizacijah na območju, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske narodnosti in so s statutom občine določena kot narodnostno mešana območja, se za poglobljanje enakopravnega sožitja med pripadniki slovenskega naroda in italijanske narodnosti in za razvijanje dvojezičnosti otroci seznanjajo tudi z osnovami italijanskega jezika, otroci italijanske narodnosti pa z osnovami slovenskega jezika.

18. člen

Varstvo posebnih pravic pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti na področju vzgoje in varstva predšolskih otrok se določa s posebnim zakonom.

Zakon o osnovni šoli (Ur.l.št. 5/80)

19. člen

Učni jezik v osnovnih šolah je slovenščina.

V osnovnih šolah na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske narodnosti in so s statutom občin opredeljena kot narodnostno mešana območja, se za poglobljanje enakopravnega sožitja med pripadniki slovenskega naroda in italijanske narodnosti in za razvijanje dvojezičnosti učenci obvezno učijo jezika italijanske narodnosti, učenci italijanske narodnosti pa slovenskega jezika.

V osnovnih šolah na območju, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki madžarske narodnosti in so s statutom občine opredeljena kot narodnostno mešana območja, se v skladu s posebnim zakonom organizira vzgojnoizobraževalno delo v slovenskem in madžarskem jeziku.

20. člen

Varstvo posebnih pravic pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti na področju osnovnega šolanja se ureja s posebnim zakonom.

Zakon o usmerjenem izobraževanju (Ur.l.RS št. 11/80)

18. člen

Učni jezik v usmerjenem izobraževanju je slovenski.

Na območju, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in italijanske narodnosti, in so s statutom občine opredeljena kot narodnostno mešana območja, se v srednjem izobraževanju za učence italijanske narodnosti, v skladu s posebnim zakonom izvaja vzgojnoizobraževalno delo v italijanskem jeziku, po določenih vzgojnoizobraževalnih programih pa lahko tudi v italijanskem in slovenskem jeziku.

20. člen

Varstvo posebnih pravic pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti na področju usmerjenega izobraževanja se ureja s posebnim zakonom.

Obseg in vsebino pouka madžarskega jezika iz tretjega odstavka 18. člena in slovenskega, italijanskega oziroma madžarskega jezika iz 19. člena, določi Strokovni svet Socialistične republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje.

Zakoni, ki obravnavajo posamezna področja vzgoje in izobraževanja, ne morejo urejati vseh zadev, ki se nanašajo na varstvo pravic italijanske in madžarske narodnosti, zato je še naprej predvideno, da bo poleg temeljnih določb v zakonu o vzgoji in varstvu predšolskih otrok, v zakonu o

osnovni šoli, zakonu o usmerjenem izobraževanju in v zakonu o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in izobraževanja, to materijo urejal tudi poseben zakon.

Zakon o usmerjenem izobraževanju pooblašča Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje, da določi vsebino in obseg skupne vzgojnoizobraževalne osnove v programih srednjega izobraževanja, 20. člen zakona pa mu nalaga tudi obveznost, da določi vsebino in obseg pouka madžarskega oziroma italijanskega jezika v slovenskih šolah ter obseg in vsebino pouka slovenskega jezika v šolah za pripadnike narodnosti.

Vzgojnoizobraževalne programe za pridobitev izobrazbe, ki se bodo izvajali na narodnostno mešanih območjih, bodo sprejemali uporabniki in izvajalci v posebnih izobraževalnih skupnostih in pri tem upoštevali obseg in vsebino pouka jezika narodnosti oziroma slovenskega jezika, ki ga bo določil Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje.

Zakon o uresničevanju posebnih pravic pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l.RS št. 12/82)

2. člen

Vzgoja in izobraževanje za pripadnike italijanske in madžarske narodnosti je sestavni del enotnega vzgojno-izobraževalnega sistema in poteka v skladu s predpisi, ki veljajo na področju vzgoje in varstva predšolskih otrok osnovnega in usmerjenega izobraževanja, če ni s tem zakonom drugače določeno.

4. člen

Za uresničevanje posebnih pravic italijanske in madžarske narodnosti in za uresničevanje enakopravnosti jezikov teh narodnosti s slovenskim jezikom se na območjih, na katerih živijo pripadniki teh narodnosti skupaj s pripadniki slovenskega naroda (v nadaljnjem besedilu: narodnostno mešana območja), ustanavljajo vzgojnoizobraževalne organizacije, ki opravljajo vzgojnoizobraževalno delo v slovenskem jeziku in v jeziku narodnosti (v nadaljnjem besedilu: dvojezične izobraževalne organizacije) ter vzgojnoizobraževalne organizacije, ki opravljajo vzgojnoizobraževalno delo v jeziku narodnosti (v nadaljnjem besedilu: izobraževalne organizacije v jeziku narodnosti).

V dvojezičnih izobraževalnih organizacijah se izobražujejo pripadniki slovenskega naroda skupaj s pripadniki ustrezne narodnosti.

V izobraževalnih organizacijah v jeziku narodnosti se učenci obvezno učijo slovenskega jezika; v vzgojnoizobraževalnih organizacijah, ki na teh območjih opravljajo vzgojnoizobraževalno delo v slovenskem jeziku, pa se učenci obvezno učijo jezika narodnosti, s čimer dobivajo temelj za dvojezično sporazumevanje, spoznavanje kulturnih in drugih vrednot obeh narodov ter za poglobljanje medsebojnega sožitja.

Za uresničevanje družbenih smotrov in nalog iz 3. člena tega zakona se organizira tudi študij jezika narodnosti na ustreznih visokošolskih organizacijah.

5. člen

Na območjih, ki so s statutom občine opredeljena kot narodnostno mešana območja, se ustanavljajo izobraževalne organizacije iz prvega odstavka prejšnjega člena v skladu s predpisi, ki veljajo za ustanavljanje posameznih vrst izobraževalnih organizacij, in s tem zakonom.

6. člen

V dvojezičnih izobraževalnih organizacijah in v izobraževalnih organizacijah v jeziku narodnosti poteka vzgojnoizobraževalno delo po vzgojnem programu, po programu življenja in dela osnovne šole oziroma po vzgojnoizobraževalnih programih v srednjem izobraževanju, ki se za delo v teh organizacijah prilagodijo v skladu s tem zakonom.

7. člen

Vzgojni program za vzgojo in varstvo predšolskih otrok mora biti prilagojen tako, da poleg uresničevanja smotrov in nalog, določenih s tem zakonom, omogoča otrokom ob razvijanju materinega jezika tudi seznanjanje z osnovami slovenskega jezika oziroma jezika narodnosti.

8. člen

Program življenja in dela osnovne šole in vzgojno-izobraževalni programi v srednjem izobraževanju, po katerih se izobražujejo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti, se prilagajajo tako, da poleg smotrov in nalog, določenih s tem zakonom, upoštevajo zlasti posebnosti zgodovine, zemljepisa, kulture in drugih dosežkov matičnega naroda ter da zagotavljajo spoštovanje narodnostnih čustev učencev.

13. člen

Izobraževalne organizacije v jeziku narodnosti in dvojezične izobraževalne organizacije, v katerih zaradi majhnega števila učencev ni smotrno organizirati pouka po razredih in oddelkih, lahko organizirajo prožnejše oblike vzgojnoizobraževalnega dela z učenci, vendar morajo v celoti obdelati snov, ki je z učnim načrtom predvidena za posamezen razred.

15. člen

Za uresničevanje smotrov in nalog iz tega zakona izobraževalne organizacije, v katerih se vzgajajo in izobražujejo pripadniki narodnosti, sodelujejo z ustreznimi institucijami matičnega naroda v skladu z letnim delovnim načrtom.

16. člen

Vzgojnoizobraževalno delo v izobraževalnih organizacijah v jeziku narodnosti izvajajo oziroma sodelujejo pri njegovem izvajanju učitelji, vzgojitelji, varuhi, svetovalni in drugi strokovni delavci, ki so pripadniki ustrezne narodnosti.

Določba prejšnjega odstavka ne velja za učitelje, ki poučujejo slovenski jezik.

Kadar se izvajanje vzgojnoizobraževalnega dela ni mogoče zagotoviti ustrezno usposobljenih učiteljev, vzgojiteljev, varuhov, svetovalnih in drugih strokovnih delavcev izmed pripadnikov narodnosti, lahko opravljajo to delo tudi delavci, ki niso pripadniki narodnosti.

17. člen

Učitelji, vzgojitelji, varuhi, svetovalni in drugi strokovni delavci morajo za delo v izobraževalnih organizacijah v jeziku narodnosti obvladati učni jezik, za delo v dvojezičnih izobraževalnih organizacijah pa oba učna jezika.

18. člen

Šteje se, da obvlada jezik narodnosti kot učni jezik delavec iz prejšnjega člena, ki je končal srednjo, višjo ali visoko šolo v jeziku narodnosti oziroma dvojezično srednjo šolo ali študij jezika narodnosti na ustrezni višji ali visoki šoli.

Šteje se, da obvlada slovenski jezik kot učni jezik za delo v dvojezičnih izobraževalnih organizacijah, kdor je končal srednjo, višjo ali visoko šolo v slovenskem jeziku oziroma dvojezično srednjo šolo.

Delavec, ki ne izpolnjuje pogojev iz prvega in drugega odstavka tega člena, opravi preskus znanja učnega jezika. Obseg, vsebino in način tega preskusa določi republiški upravni organ, pristojen za vzgojo in izobraževanje.

19. člen

Programi strokovnega izpopolnjevanja za delavce iz 17. člena tega zakona morajo obsegati tudi izpopolnjevanje znanja učnega jezika.

22. člen

Sklep o ustanovitvi, o začasnem prenehanju dela ali odpravi izobraževalne organizacije začne veljati, ko da nanj soglasje Skupščina Republike Slovenije ob enakopravnem odločanju skupščine izobraževalne skupnosti.

26. člen

Izobraževalne organizacije v jeziku narodnosti poslujejo v jeziku te narodnosti, dvojezične izobraževalne organizacije pa dvojezično.

27. člen

Izobraževalne organizacije po tem zakonu izdajajo spričevala in druge listine dvojezično.

28. člen

Za opravljanje svetovalnega in nadzornega dela v izobraževalnih organizacijah morajo biti med pedagoškimi svetovalci tudi pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti.

Zakon o naravni in kulturni dediščini (Ur.l.RS št.1/81)

16. člen, 6.odstavek

Etnološki spomeniki so lahko območja, stavbe, skupine stavb in posamični predmeti vsakdanje rabe in oblikovani izdelki, ki izključujejo način življenja in ustvarjalnosti slovenskega naroda, italijanske in madžarske narodnosti in drugih ljudstev na območju Republike Slovenije.

Zakon o knjižničarstvu (Ur.l.št. 27/82)

31. člen

Matične knjižnice na narodnostno mešanih območjih posebej skrbijo tudi za strokovnost in organiziranost knjižnične dejavnosti, namenjene pripadnikom italijanske in madžarske narodnosti.

3. del

Izvlački iz statuta občine Izola

2.člen, 2. odstavek

Narodnostno mešana območja občine obsega: mesto Izola in naselja Dobrava pri Izoli, Jagodje, Livade in Polje pri Izoli. Na tem območju je v javnem in družbenem življenju italijanski jezik enako-praven s slovenskim jezikom. Vsi javni in drugi napisi na tem območju morajo biti napisani v obeh jezikih, upoštevajoč pravilno rabo obeh jezikov.

3. člen, 3.odstavek

Občina ima svoj pečat, ki je okrogle oblike. Na pečatu sta grb in imeni socialistične Republike Slovenije napisani v slovenskem in italijanskem jeziku.

97. člen

V krajevni skupnosti na narodnostno mešanem območju morajo organi krajevne skupnosti zagotoviti tudi zastopnost delovnih ljudi in občanov italijanske narodnosti.

149. člen

Državni organi, organizacije združenega dela, samoupravne interesne skupnosti in druge samoupravne organizacije in skupnosti, krajevne skupnosti ter družbenopolitične organizacije in družbene organizacije, ki imajo svoj sedež na narodnostno mešanem območju oziroma se njihova dejavnost nanaša tudi na narodnostno mešano območje, so z občani italijanske narodnosti ter njihovimi organizacijami dolžni poslovati v italijanskem jeziku.

155. člen

Na narodnostno mešanem območju občine se vodijo postopki za izdajo odločbe pri samoupravnih sodiščih, sodišču združenega dela, rednih sodiščih javnem tožilstvu in organu za kaznovanje prekrškov tudi v italijanskem jeziku, če stranka uporablja italijanski jezik.

Postopki, v katerih nastopa več strank obeh narodnosti, se vodijo v obeh jezikih.

Vsakdo ima v skladu z zakonom pravico, v postopku pred organi iz prvega odstavka tega člena, uporabljati svoj jezik. Organ ga je dolžan seznaniti z gradivom in s svojim delom v njegovem jeziku. Pri tem se organ poslužuje sodnih tolmačev.

156. člen

Upravni organi in organi iz predhodnega člena in drugi organi, ki izdajajo uradne akte v zakonitih postopkih, morajo te akte izdajati občanom italijanske narodnosti v obeh jezikih, pri čemer se štejeta oba akta za izvirna.

157. člen

Državni organ, organizacije združenega dela, samoupravne interesne skupnosti ter druge samoupravne organizacije in skupnosti, ki poslušajo s strankami, so dolžni upoštevati in uporabljati izvirne priimke in imena občanov italijanske narodnosti.

158. člen

V državnih organih, organizacijah združenega dela, samoupravnih interesnih skupnostih ter drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih na narodnostno mešanem območju, ki pri svojem delu občujejo z občani, morajo imeti v delovnem razmerju tudi delavce z obveznim znanjem slovenskega in italijanskega jezika.

159. člen

Zakonska zveza med občanoma italijanske narodnosti se sklepa v italijanskem jeziku.

Zakonska zveza med občanoma obeh narodnosti se sklepa v slovenskem in italijanskem jeziku, če se zaročenca ne sporazumeta za en sam jezik.

160. člen

Na proslavah, zborovanjih in drugih javnih manifestacijah na narodnostno mešanem območju, ki so namenjeni vsem delovnim ljudem in občanom, morajo priti do izraza delovni ljudje in občani obeh narodnosti in oba jezika.

Napovedovanja in druga javna pooblastila na narodnostno mešanem območju se morajo opraviti v obeh jezikih.

Organ, ki skliče zbor delovnih ljudi in občanov na narodnostno mešanem območju, mora poskrbeti, da je gradivo za zbor pripravljeno v obeh jezikih.

161. člen

Obrazci, ki so namenjeni delovnim ljudem in občanom na narodnostno mešanem območju, morajo biti dvojezični.

Uporaba dvojezičnih obrazcev je obvezna zlasti v matični službi, prijavno-odjavni službi, davčni službi, zdravstveni službi, službi varstva pri delu in socialnega varstva, službi socialnega zavarovanja, pri samoupravnih sodiščih, sodišču združenega dela, rednih sodiščih, organu za vodenje postopka o prekršku ter v službah organizacij združenega dela, samoupravnih interesnih skupnostih in drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih, ki redno občujejo z delovnimi ljudmi in občani.

162. člen

Državni organi, krajevne skupnosti, organizacije združenega dela, samoupravne interesne skupnosti in druge samoupravne organizacije in skupnosti, ki imajo svoj sedež na narodnostno mešanem območju, uporabljajo v svojem poslovanju z delovnimi ljudmi in občani z narodnostno mešanega območja v skladu s pozitivnimi predpisi dvojezične pečate.

163. člen

Javni napisi na narodnostno mešanem območju so dvojezični.

Dvojezični morajo biti tudi razglasi in obvestila na oglasnih deskah državnih organov in drugi javni razglasi in naznanila krajevnih skupnosti, samoupravnih interesnih skupnosti in organizacij posebnega družbenega pomena ter družbenopolitičnih organizacij.

Dvojezični morajo biti tudi plakati in obvestila, s katerimi se vabi delovne ljudi in občane na kulturne, športne in druge prireditve, ne glede na to, kdo jih prireja.

164. člen

Statut občine, njegove spremembe in dopolnitve ter odloki in drugi splošni akti občinske skupščine in njenih organov, se objavljajo v obeh jezikih.

Gradivo sta zbrala in uredila Peter Winkler in Vera Klopčič.